

Streszczenia

Barbara Jabłońska

Teoretyczne źródła socjologii muzyki w świetle klasycznej myśli H. Spencera, G. Simmla, M. Webera oraz A. Schütza

Celem artykułu jest zarysowanie teoretycznych korzeni socjologicznego namysłu nad muzyką, wpisującego się w szeroko pojętą problematykę socjologii muzyki. Punktem wyjścia dla podjętych w tekście rozważań jest klasyczna myśl socjologiczna takich autorów, jak Herbert Spencer, Georg Simmel, Max Weber oraz Alfred Schütz, którzy w swym naukowym piśmiennictwie poświęcili swą uwagę również zagadnieniom z zakresu muzyki i społeczeństwa. Tezą przyjętą w tekście jest przekonanie o teoretycznym zaniedbaniu współczesnej socjologii muzyki, pojmowanej jako interdyscyplinarna dziedzina wiedzy naukowej, łącząca w sobie wpływy socjologiczne, muzykologiczne, filozoficzne i estetyczne. Owo zaniedbanie wynika ze słabości intersubiektywnej komunikowalności pomiędzy badaczami zajmującymi się muzycznym wymiarem życia społecznego, jak również z pomijania (bądź niedoceniaenia) w naukowej refleksji tradycji myśli socjologicznej, z której współczesna socjologia muzyki się wywodzi. Celem artykułu jest również wskrzeszenie debaty naukowej nad stanem i kondycją teoretycznych podstaw socjologii muzyki, w kontekście wyzwań społeczeństw XXI wieku.

Krzysztof Stefański

Środowisko muzyczne kościoła św. Bernardyna we Wrocławiu w latach 1667–1713

Kościół św. Bernardyna był trzecią – obok kościołów św. Elżbiety i św. Marii Magdaleny – główną świątynią (*Hauptkirche*) protestancką we Wrocławiu. Pomimo, że w hierarchii tych świątyń zajmował ostatnie miejsce, był ważnym ośrodkiem życia muzycznego miasta. Ze środowiskiem kościoła były związane istotne postaci muzycznej historii miasta jak Samuel Besler, Tobias Zeutchner czy Martin Mayer. Przeprowadzone badania archiwalne po raz pierwszy starają się określić warunki wykonawcze, jakie panowały w tej świątyni.

Oksana Shkurgan

W poszukiwaniu źródeł melodii pieśni bożonarodzeniowych z tekstem polskim z poczajowskiego „Bohołasnyka”

W artykule przedstawiono wyniki poszukiwań źródeł melodii pieśni bożonarodzeniowych z tekstem w języku polskim opublikowanych w pierwszej zawierającej nuty antologii ukraińskich pieśni religijnych z XVII i XVIII wieku, wydanej w unickiej drukarni ojców bazylianów w Poczajowie na Wołyniu pt. *Bohołasnyk* (1790/1791). Porównanie jednogłosowych melodii pieśni *W żłobie leży, A cóż z tą Dzieciną* oraz *Предивное моровещие* (ukraińskiej kontrafaktury łacińskiej kolędy *Angelus pastoribus* oraz jej polskojęzycznych przekładów: *Anioł pasterzom mówi* i *Anioł trzody pasącym zwiastował*) z *Bohołasnyka* z liniami melodycznymi utworów bożonarodzeniowych znajdujących się w rękopiśmiennych kancjonałach i zbiorach zawierających jedno- i wielogłosowy repertuar pieśni religijnych tworzony na przestrzeni wieków XVII i XVIII, a wyjątkowo także XVI, w polskojęzycznych środowiskach rzymskokatolickich, wykazało zasadnicze zbieżności. Na podstawie zaprezentowanych w artykule zestawień synoptycznych omawianych pieśni

autorka stwierdziła, że redaktorom i wydawcom poczajowskiego zbioru był dobrze znany polskojęzyczny repertuar kolędowy wykonywany w XVIII wieku w Rzeczypospolitej w środowiskach rzymskokatolickich, a być może także konkretne klasztorne i brackie jego przekazy. Fakt włączenia utworów z tego repertuaru do *Bohołasyka* świadczy o popularności wśród grekokatolików i prawosławnych polskich pieśni religijnych, których śpiewanie, przekładanie i parafrazowanie stanowiło, jak wiadomo, integralną część rękopiśmiennej tradycji tworzenia ukraińskich pieśni nabożnych w XVII-XVIII wieku.

Danuta Popinigis

Gdańska afera carillonowa w świetle rękopisu Juriaana Spruijta

Autorka przedstawia okoliczności powstania carillonu zbudowanego w wieży kościoła św. Katarzyny w Gdańsku w 1738 roku i relacjonuje przebieg reklamacji wadliwie odlanych do niego dzwonów, wykonanych przez Jana Nicolaausa Dercka z Hoorn, a pozytywnie zaopiniowanych przez dwóch ekspertów Juriaana Spruijta – organistę i carillonistę z Hoorn oraz Gerardusa Havinghę – organistę z Alkmaar.

Podstawą komentarzy sprawy reklamacji jest rękopis Juriaana Spruijta zawierający między innymi kopie korespondencji osób związanych z zamówieniem na dzwony, kopię negatywnej opinii o dzwonach, jaką wyraziła komisja ekspertów w Gdańsku i kopię protokołu sądowego wystawionego w Hoorn po wykonaniu prac reklamacyjnych. Autorka wzięła też pod uwagę umowę zawartą w Amsterdamie 11 kwietnia 1737 roku, w której Jan Nicolaas Derck zobowiązał się do odlania kompletu dzwonów.

Krzysztof Bilica

Chopin – dodekafonista i serialista albo ogadywanie Finału *Sonaty b-moll*

Finał Sonaty b-moll Chopina stanowił zawsze zagadkę dla badaczy. Autor odkrywa w nim serie kierunków interwałów, serie interwałów, jedenastodźwiękową serię transponowaną w taktach 52-55, figury migotliwe, struktury fraktalne, i wreszcie wyodrębnia z niego – w drodze redukcji – dwunastodźwiękową serię o zdumiewającej regularności. W świetle tych odkryć staje się zrozumiałe stwierdzenie Hugo Leichtentritta z roku 1922, że muzyka uczyniła „dzięki temu *Finałowi* wielki krok ku nowemu celowi, i właśnie z tym utworem związane są rozmaite najnowsze dążenia Schönberga”. Schönberg, mieniący się odkrywcą dodekafonii, musiał zawdzięczać jej odkrycie w pewnej mierze Chopinowi, którego *Sonatę b-moll* pilnie studiował.

Summaries

Barbara Jabłońska

The Theoretical Foundations of the Sociology of Music in the Light of the Classics: Spencer, Simmel, Weber and Schütz

The aim of the article is to outline the sources of the theory underlying sociological insights into music that belong in the field of the broadly defined sociology of music. The starting point is the legacy of such classics of sociology as Herbert Spencer, Georg Simmel, Max Weber and Alfred Schütz, who pondered issues related to music and society in their writings. The author's main thesis is that the theoretical aspect of the present-day sociology of music, conceived of as an interdisciplinary cross of sociology, musicology, philosophy and aesthetics, has been neglected. This neglect is a result of a limited ability to achieve intersubjective understanding among scholars dealing with music as a dimension of social life, as well as of ignoring (or underestimating) the tradition of sociological thought in which the modern sociology of music is rooted. Also, the author aspires to revive the scholarly debate about the current state of the theoretical foundations of the sociology of music in the face of the challenges confronted by societies in the 21st century.

Translated by Paweł Gruchała

Krzysztof Stefański

The Musical Circle of St Bernardine's Church in Wrocław in the Period 1667–1713

St Bernardine's Church was one of the three Protestant main churches (*Hauptkirchen*) in Wrocław, apart from St Elisabeth's and St Mary Magdalene's churches. Although it was the least important of the three, it was a major centre of musical life in the city. Its circle of musicians included such prominent figures in the history of music in Wrocław as Samuel Besler, Tobias Zeuchner or Martin Mayer. The archive research described in the article has been the first attempt at identifying the conditions and facilities for the performance of music that this temple offered.

Translated by Paweł Gruchała

Oksana Shkurgan

The Melodies of Christmas Songs with Polish Lyrics Included in „Bohołasnyk” – an Anthology Published in Poczajów. A Search for the Sources

The article presents the results of the author's search for the sources of melodies of Christmas songs with Polish texts published in *Bohołasnyk* – the first anthology of Ukrainian 17th- and 18th-century religious songs complete with their scores, printed in the Eastern Catholic printing establishment run by the Basilian monks of Poczajów in Volhynia in 1790/91. The author carried out a comparative analysis of the melodic lines of the songs *W żłobie leży*, *A cóż z tą Dzieciną* and *Предивное торжество* (a Ukrainian contrafactum of the Latin Christmas carol *Angelus pastoribus* and its Polish translations: *Anioł pasterzom mówił* and *Anioł trzody pasącym zwiastował*), included in *Bohołasnyk*, and the melodies of

Christmas songs preserved in manuscript hymnals and collections comprising monophonic and polyphonic repertoire of religious songs created in Polish Catholic circles in the 17th and 18th (and occasionally also 16th) centuries. The comparison has revealed considerable similarities. Based on the results of synoptic comparisons of the above-mentioned songs presented in the article, the author has come to the conclusion that the Począjów editors and publishers of *Bohohłasnyk* were greatly familiar with Polish carols performed in Catholic circles in Poland in the 18th century; moreover, they may have known specific sources containing such material, created by monks or friars. The inclusion of these songs *Bohohłasnyk* testifies to the popularity of Polish religious songs among the adherents of the Eastern Catholic and Orthodox churches. As is well known, performing, translating and paraphrasing Polish religious music was an integral part of the manuscript tradition of Ukrainian religious songs in the 17th and 18th centuries.

Translated by Paweł Gruchała

Danuta Popinigis

The Gdańsk Carillon Scandal in the Light of Juriaan Spruijt's Manuscript

The author presents the circumstances in which a carillon was assembled in the belfry of St Catherine's Church in Gdańsk in 1738 and gives an account of how a complaint about faulty bells was raised. The bells had been cast by Jan Nicolaas Derck from Hoorn and approved by two experts: Juriaan Spruijt, organist and carillon player from Hoorn, and Gerardus Havingha – organist from Alkmaar.

The commentaries concerning the complaint are based on a manuscript written by Juriaan Spruijt, including – among other things – copies of letters of individuals involved in commissioning the bells, a copy of the negative evaluation expressed by the Gdańsk committee and a copy of the court report issued in Hoorn after the repair work had been completed. Besides, the author took into account the contract signed in Amsterdam on 11 April, 1737, by which Jan Nicolaas Derck agreed to cast a complete set of bells.

Translated by Paweł Gruchała

Krzysztof Bilica

Chopin as a Dodecaphonist and Serialist, or Discussing The Finale of *Sonata No. 2 in B flat minor*

Frederick Chopin's *The Finale of Sonata No.2 in B flat minor* has always puzzled researchers. In this composition, the author of the article has discovered series of interval directions and of intervals, a transposed 11-sound series (bars from 52 to 55), twinkling figures, fractal structures, as well as has extracted from it (through reduction) a 12-sound series of amazing regularity. These discoveries throw a beam of light on Hugo Leichtentritt's claim made in 1922: '... *The Finale* represents for music a giant step towards a new destination, and Schönberg's current aspirations have their roots in this piece'. Schönberg, who called himself the inventor of the twelve-tone technique, must have been indebted to some extent to the Polish composer, whose composition he had studied, for his invention.

Translated by Paweł Gruchała